

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**СИСТЕМА ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З
ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**
(на матеріалах ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», м. Чернівці)

Студента 2 курсу, 703 групи
денної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітньої програми
«Облік і оподаткування»

Фіщука
Богдана
Дмитровича

Науковий керівник
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Завідувач кафедри
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ.....	7
1.1. Сутність, значення, форми розрахунків з постачальниками і підрядниками	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.....	12
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПрАТ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОЛІЙНО-ЖИРОВИЙ КОМБІНАТ».....	19
1.1. Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.....	19
1.2. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві.	26
2.3. Відображення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками у звітності підприємства	33
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКАМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	43
3.1. Економічний аналіз розрахунків з постачальниками та кредиторської заборгованості підприємства.....	43
3.2. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками з використанням інформаційних технологій.....	48
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасний стан економіки України характеризується низьким рівнем платоспроможності підприємств, невиконанням ними основних положень фінансової та розрахункової дисципліни. Важливим на сучасному етапі стає використання всіх механізмів фінансового забезпечення виробничої постачальницької та збутової діяльності.

Підприємства здійснюють різні розрахунки як безготівкового порядку, так і з використанням готівкових коштів, векселів, товарообмінних операцій. Щоб уникнути порушень і зловживань під час здійснення розрахункових операцій, потрібно проводити постійний контроль за їх проведенням та відображенням у бухгалтерському обліку. Оскільки основну частину закуплених сировини, матеріалів, товарів, послуг підприємства отримують від постачальників, то основну частину розрахункових операцій становлять розрахунки з постачальниками і підрядниками.

Ефективно контролювати стан розрахунків з постачальниками та підрядниками можливо лише за умови функціонування дієвої системи організації бухгалтерського обліку і внутрішнього аналізу. Зокрема, результати перевірки зобов'язань дозволяють забезпечити необхідною інформацією керівництво для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень щодо отримання фінансової дисципліни та запобігання штрафних санкцій за її порушення.

Дослідженню проблематики обліку, аналізу та управління кредиторською заборгованістю присвячені роботи науковців, таких як Ф.Ф. Бутинець, Є.П. Гнатенко, Л.П. Кулаковська, Н.П. Михайлишин, М.Ф. Огійчук, Ю.В. Піча та інші. Однак ретельні дослідження методики обліку і аналізу складових кредиторської заборгованості свідчать, що вона не адаптована до вимог сьогодення. Це зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення і поглиблення теоретико-методичних, організаційних і практичних засад бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві.

Мета дослідження визначила основні завдання, спрямовані на її досягнення:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення економічного змісту понять «розрахунки», «поточні зобов'язання», «кредиторська заборгованість»;
- розглянути нормативно-правову базу обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- дослідити організаційно-економічні характеристики підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»;
- висвітлити методичні підходи до формування облікової політики в частині розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджуваного підприємства;
- дослідити організацію синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»;
- відображення інформації про поточні зобов'язання та кредиторську заборгованість у звітності підприємства;
- проаналізувати склад, структуру та динаміку кредиторської заборгованості підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2023 рр.;
- дослідити рівень автоматизації обліку розрахунків підприємства з контрагентами та обґрунтувати напрями їх удосконалення.

Об'єктом дослідження є процеси відображення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», м. Чернівці.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і організаційних засад обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження стали класичні положення ринкової економічної теорії, фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері обліку і аналізу розрахункових операцій, поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості підприємства, законодавчі та нормативно-правові акти України з питань обліку, аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємств, зокрема, олійно-жирової промисловості.

Методологічною базою дослідження стали загальнонаукові методи пізнання: історичний, діалектичний, системний, графічний, логічний, економіко-математичні, синергетичний та. При опрацюванні наукових джерел, законодавчих і нормативно-правових документів щодо дослідження розрахункових операцій з контрагентами підприємства застосований метод монографічного опису. Оцінка господарської діяльності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» здійснена за допомогою методів групування, порівняння, зведення, узагальнення. При дослідженні стану господарської діяльності підприємства в частині обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками використовувались методи статистичного обстеження та групування, встановлення взаємозв'язків і аналізу. Методи наукової абстракції, гіпотези, припущень, аналізу і синтезу були використані для розробки рекомендацій щодо удосконалення обліку і аналізу розрахунків з постачальниками та кредиторської заборгованості.

Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань економічної теорії, бухгалтерського обліку, економічного аналізу, праці класиків економічної теорії, офіційні статистичні матеріали, облікова та звітна інформація підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», матеріали науково-практичних конференцій, довідково-інформаційні видання, методичні матеріали та рекомендації,

нормативно-правові акти, що регулюють питання бухгалтерського обліку, аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства, інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна. Новизна наукових результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві. Зокрема, удосконалено:

- систему організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в частині формування Наказу про облікову політику підприємства;
- аналітичний облік розрахунків з вітчизняними постачальниками підприємства.

Сформульовані рекомендації щодо комплексного використання програмного комплексу «BAS: Бухгалтерія» для автоматизації первинного і зведеного обліку розрахункових операцій з контрагентами на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати теоретично обґрунтовані, сприятимуть удосконаленню організації обліку, та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві. Аналітичні матеріали, представлені в роботі, містять оцінку фінансового стану підприємства, визначають напрями підвищення ефективності його діяльності. Розроблені практичні рекомендації можуть бути використані керівництвом підприємства.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано студентську наукову публікацію, що відповідає тематиці кваліфікаційної роботи.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи становить 63 сторінки, містить таблиці та рисунки, що розміщені у додатках. Список використаних джерел налічує 76 найменувань..

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

1.1. Сутність, значення, форми розрахунків з постачальниками і підрядниками

Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт. Тому процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства. Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій по забезпеченню підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності.

Основне завдання процесу постачання полягає в забезпеченні потреб виробничого процесу в ресурсах – сировині, матеріалах, паливі, тарі, запасних частинах, малоцінних і швидкозношуваних предметах тощо. Таким чином, процес постачання предметів праці є важливою передумовою здійснення основної діяльності підприємства. Він має відбуватися безперервно й рівномірно, оскільки надлишок або нестача цінностей негативно впливає на кінцевий результат господарської діяльності [1, с.408].

Елементом обліку процесу постачання є облік розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання ТМЦ, надають послуги, виконують роботи.

Підрядники – це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Тлумачення поняття «заборгованість» наведено у додатку А, а види постачання представлено у додатку Б.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками здійснюється після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг або одночасно з ними з згодою організації або по її дорученню, або по передоплати.

За економічним змістом розрахунки поділяються на дві основні групи (системи):

за товарними операціями, тобто всі розрахунки між підприємствами і господарськими організаціями за реалізовану продукцію, виконані роботи, послуги і придбані матеріальні цінності та послуги;

за нетоварними операціями, до яких належать відповідні платежі до бюджету; одержання і повернення банківських кредитів, сплата страхових платежів, розрахунки за претензіями, нестачами і крадіжками та різні інші розрахунки [2].

Найбільшу питому вагу в розрахунках підприємств мають розрахунки за товарними операціями – за продану (реалізовану) продукцію, виконані роботи і надані послуги, одержані матеріальні цінності та послуги.

Закупівля як процес придбання товарів (послуг, робіт) залежно від оплати поділяється на:

закупівлю в кредит – придбання товарів з відстроченням платежу;

закупівлю з передплатою – придбання товарів за попередньою оплатою.

Дуже важливим при купівлі товарно-матеріальних цінностей є вибір постачальника. Тому при його виборі для зменшенні ризику і підвищення надійності поставок потрібно враховувати наступні моменти:

вартість товару (включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування);

умови платежу;

гарантійні строки;

ремонт і після продажне обслуговування;
відповідність продукції постачальника стандартам якості;
можливість закупок безпосередньо у виробників або оптовиків;
географічне місце розташування постачальника;
основні види діяльності та його фінансовий стан;
виробничу потужність та обсяги випуску продукції за останні роки [3].

Розрахунки з постачальниками та підрядниками відносяться до поточних зобов'язань підприємств. Залежно від терміну погашення зобов'язання поділяються на поточні та довгострокові. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язання класифікується як поточне, якщо воно бути погашене протягом операційного циклу підприємства або дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Усі інші зобов'язання є довгостроковими [4].

Зобов'язання, що відображаються в бухгалтерському обліку мають юридичний та економічний зміст. Як юридична категорія господарське зобов'язання - це господарські відносини, що регулюються правом. В силу цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг тощо, а інша при цьому зобов'язана виконувати вимоги щодо предмету зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду - сплату грошей, зустрічні послуги тощо [5].

Зобов'язання визнаються, якщо наявні дві обов'язкові ознаки:

його оцінка може бути достовірно визначена;

існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення [6].

У разі відсутності ймовірності вибуття активів для погашення майбутніх зобов'язань сума такого забезпечення підлягає сторнуванню.

Поточні зобов'язання відображаються на окремих статтях за видами кредиторської заборгованості перед бюджетом, зі страхування, з оплати праці, за внутрішніми розрахунками, за іншими поточними зобов'язаннями.

Найпоширеніший вид поточних зобов'язань — це розрахунки з постачальниками підприємства або кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

Кредиторська заборгованість виникає в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Поняття «кредиторська заборгованість» в економічній літературі досить часто ототожнюється з поняттям «зобов'язання». В економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення категорії «кредиторська заборгованість». У нормативно-правових актах також є деякі відмінності щодо трактування цього поняття. Тому, на наш погляд, дане питання розглядається у двох напрямках: згідно з вимогами нормативно-правової бази та за науковим підходом (додаток В).

На нашу думку, кредиторська заборгованість — це фінансова угода між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для товарно-грошового обігу, а інша — зобов'язується повернути грошовий борг у вказаний термін.

Важливим моментом в обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є класифікація кредиторської заборгованості. У науковій літературі наводять різні класифікаційні ознаки кредиторської заборгованості. Така класифікація заборгованості дає можливість управлінцям отримати більш чітку та детальну інформацію, завдяки якій зменшується ймовірність виникнення помилок. Розглянувши усі вищенаведені класифікаційні ознаки, вважаємо, що з метою раціонального, своєчасного контролю та управління поточною кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги доцільно групувати кредиторську заборгованість за її видами, використовуючи терміни погашення та умови погашення. При цьому за терміном погашення заборгованість слід розділити на такі групи:

- до трьох місяців;

- від трьох до шести місяців;

- від шести до дванадцяти місяців;

більше дванадцяти місяців у межах операційного циклу.

За умовами погашення заборгованість розділяється на такі групи:

заборгованість, термін погашення якої не настав;

відстрочена заборгованість;

прострочена заборгованість.

Для управління кредиторською заборгованістю найбільш доцільно виділити такі її види:

з постачальниками за отриману сировину і матеріали, товари, продукцію;

з підрядниками за отримані роботи, надані послуги;

із спірних питань між суб'єктами господарської діяльності, не вирішених арбітражем;

із іншими фінансово-кредитними установами;

з оплати праці;

по відрахуваннях до позабюджетних фондів соціального страхування;

по перерахуванню податків до бюджетів різних рівнів;

із покупцями по отриманих авансах передплатах;

з виплати дивідендів;

за іншими розрахунками.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає:

обґрунтування можливості виникнення кредиторської заборгованості;

оптимальне визначення політики надання кредиту для різних груп постачальників і видів продукції;

обов'язковий контроль розрахунків із кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни;

своєчасне визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів;

забезпечення умов продажів, що гарантують надходження грошових коштів;

прогноз надходжень грошових коштів від кредиторів.

Якщо будуть дотримуватися всі ці заходи і підприємство буде приділяти належну увагу кредиторській заборгованості за товари, роботи і послуги, а особливо поліпшенню й удосконаленню її обліку, це буде позитивно відображатися на діяльності підприємства у цілому.

Отже, ефективне управління на підприємстві кредиторською заборгованістю дасть змогу не лише оптимізувати фінансовий стан, а й забезпечить високі темпи виробництва та конкурентоспроможності.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Поняття «розрахунки» та «заборгованість» в переважній більшості містять посилання на зобов'язання: розрахунки виникають за зобов'язаннями або зобов'язання впливають з розрахунків. Тобто, є необхідність визначити місце кожного з понять та взаємозв'язки між ними. відповідно до господарського кодексу України підприємство має господарські зобов'язання, тобто «зобов'язання, що виникають між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку» [22].

Розглянемо визначення поняття «зобов'язання» з різних джерел національного законодавства (додаток Г).

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» надається визначення зобов'язань як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності [26]:

зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [26].

Це визначення є дуже важливим, оскільки вказує на ті характеристики зобов'язань, які впливають на визнання цієї позиції як такої. залежно від варіювання цих характеристик заборгованість може бути визнана і відображена як зобов'язання або ні, можуть змінюватись оцінка та характеристика зобов'язань на момент здійснення бухгалтерських записів і складання фінансової звітності, та у майбутньому. з іншого боку, правила обліку зобов'язань є дуже тісно пов'язаними з іншими положеннями бухгалтерського обліку. Тому, уникнути проблем з обліком зобов'язань неможливо, не побудувавши відповідним чином інші елементи облікової системи, такі як: облік доходів та витрат, активів тощо.

За НП(С)БО 1 «зобов'язання – це заборгованість підприємства, котра виникає внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, викличе скорочення (зменшення) ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [4]. Відповідно до «концептуальної основи фінансової звітності» зобов'язання (liability) – це існуючий обов'язок підприємства, що виник у наслідок минулих подій, у разі виконання якого очікується вибуття з компанії ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди» [27].

Отже, поняття є тотожними. це є підтвердженням того, що національні стандарти бухгалтерського обліку створені на основі міжнародних та інформація, що міститься в них, не суперечать МСФЗ. У будь-якому зобов'язанні розрізняються: суб'єкти, об'єкти та зміст зобов'язання. Вважаємо, що суб'єктами зобов'язання можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи. кожний із суб'єктів зобов'язання має права й обов'язки, юридично однакове положення і не підпорядкований іншому. Об'єктом зобов'язання є те, на що спрямовані права й обов'язки суб'єктів. Безпосередньо, кредитор має право вимагати від боржника, а боржник

зобов'язаний вчинити на користь кредитора певну дію: виконати роботу, сплатити гроші. отже, обертами зобов'язань є дії (у договорі купівлі-продажу продавець зобов'язаний передати майно, а покупець – оплатити його).

Зміст зобов'язання становлять права, вимоги кредитора й обов'язки боржника. В економічній літературі науковцями не виділено загального підходу до характеристики зобов'язань підприємства, хоча окремі якісні ознаки наводяться у П(С)БО 11 [25]. Згідно з П(С)БО 11 зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок його погашення [25].

Зобов'язання розглядаються як кредиторську заборгованість, якщо вони:

мають місце в теперішньому і є наслідком минулих фактів господарського життя (придбання, товарів; нанесення збитків, за які підприємство несе відповідальність тощо);

пов'язані з необхідністю майбутніх платежів з метою збереження господарських зв'язків підприємства або у відповідності з нормальним здійсненням господарської діяльності;

мають визначений термін виконання (проте конкретна дата може бути невідома). Кредиторська заборгованість визнається, якщо вона відповідає її визначенню, може бути виміряна і є релевантною, достовірною [25].

Загалом, під кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги розуміють суму зобов'язань, яку підприємство має сплатити постачальникові або підрядникові за отримані товари, надані послуги, виконані роботи.

Якщо розглядати міжнародний бухгалтерський облік, то потрібно зазначити, що в Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) немає спеціального стандарту, присвяченого дебіторській і кредиторській заборгованості. Визначення, класифікація, порядок відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості регулюються МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти – визнання та оцінка».

До кредиторської заборгованості також застосовується МСФЗ (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» .

Інформація у фінансовій звітності про дебіторську та кредиторську заборгованість викладається в МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти – розкриття та подання інформації».

У міжнародних стандартах розглядають критерії визнання забезпечень, а не заборгованості. Такими критеріями є:

- а) суб'єкт господарювання, який має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події;
- б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним і для виконання зобов'язання;
- в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання. Також необхідно звернути увагу на оцінку, яка також відрізняється.

Оцінка зобов'язань відбувається за їх видом:

- 1) довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю;
- 2) поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення;
- 3) непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою. За МСФЗ 37, сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на кінець звітного періоду.

В МСФЗ усі зобов'язання поділяються на поточні та непоточні (п. 60, 61 МСБО (IAS) 1), що в українській практиці відповідає поняттям коротко- та довгострокових зобов'язань. У цілому до поточних зобов'язань у практиці діяльності підприємства належать:

розрахунки з постачальниками і підрядниками, бюджетом, фінансовими установами (зазвичай розглядаються як фінансові зобов'язання – за МСБО (IAS) 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО (IAS) 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка», МСФЗ (IFRS) 7 «Фінансові

інструменти: розкриття інформації», МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» (з урахуванням особливостей використання МСБО (IAS) 39);

розрахунки за короткостроковими виплатами працівникам (йдеться про виплати працівникам (окрім виплат при звільненні працівників), які підлягають сплаті в повному обсязі протягом 12 місяців після закінчення періоду, у якому працівники надають відповідні послуги) та зобов'язання за соціальним страхуванням (МСБО (IAS) 19) [28].

Облік поточних зобов'язань розпочинається з його визнання, оцінки та фіксації в системі рахунків. Якщо у питанні визнання зобов'язань П(С)БО та МСФЗ узгоджені (оцінка їх може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід внаслідок погашення існуючої заборгованості), то щодо оцінки зобов'язань існує ряд відмінностей. Так, за П(С)БО 11 поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення. Згідно з МСБО 13 окремі види зобов'язань можуть оцінюватись із застосуванням попередніх оцінок.

В МСФЗ для визначення балансової вартості використовують такі види оцінок як історична собівартість, поточна собівартість, вартість розрахунку (платежу), теперішня вартість, справедлива вартість [2, с. 100].

Що ж стосується питання списання заборгованості з балансу, то і за П(С)БО, і за МСБО однаково визначається момент списання заборгованості з балансу: коли воно погашене, анульоване або строк його дії пройшов [2, с. 100].

При здійсненні оплати за рахунками на підприємствах виникають проблеми обліку кредиторської заборгованості за рахунками, бо оплата може бути повною або частковою.

Отже, зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядниками – це короткострокові зобов'язання, що виникають при постачанні продукції чи наданні послуг. В сучасних умовах в Україні здійснюється адаптація національної системи обліку та звітності до міжнародних стандартів.

Висновки до розділу 1

1. Розрахунки з постачальниками та підрядниками здійснюється після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг або одночасно з ними з згодою організації або по її дорученню, або по передоплати. Розрахунки з постачальниками та підрядниками відносяться до поточних зобов'язань підприємств. На нашу думку, кредиторська заборгованість – це фінансова угода між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для товарно-грошового обігу, а інша – зобов'язується повернути грошовий борг у вказаний термін. Ефективне управління на підприємстві кредиторською заборгованістю дасть змогу не лише оптимізувати фінансовий стан, а й забезпечить високі темпи виробництва та конкурентоспроможності.

2. В сучасних умовах в Україні здійснюється адаптація національної системи обліку та звітності до міжнародних стандартів. Це нерозривне пов'язано з удосконаленням системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік поточних зобов'язань підприємства.

Міжнародні стандарти мають рекомендаційний характер і не домінують над національними положеннями, які регулюють ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності у певній країні і є невід'ємною частиною національного господарського законодавства про діяльність суб'єктів господарювання. Визначення, класифікація, порядок відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості регулюються МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти – визнання та оцінка». До кредиторської заборгованості також застосовується МСФЗ (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи». Інформація у фінансовій звітності про дебіторську та кредиторську заборгованість викладається в МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти – розкриття та подання інформації». Згідно українського законодавства,

бухгалтерський облік кредиторської заборгованості регламентується П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Якщо у питанні визнання зобов'язань П(С)БО та МСФЗ узгоджені (оцінка їх може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигід внаслідок погашення існуючої заборгованості), то щодо оцінки зобов'язань існує ряд відмінностей. Так, за П(С)БО 11 поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення. Згідно з МСБО 13 окремі види зобов'язань можуть оцінюватись із застосуванням попередніх оцінок. Що ж стосується питання списання заборгованості з балансу, то і за П(С)БО, і за МСБО однаково визначається момент списання заборгованості з балансу: коли воно погашене, анульоване або строк його дії пройшов

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПрАТ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОЛІЙНО- ЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

2.1. Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

У сучасних умовах підприємства самостійно здійснюють економічну, організаційно-управлінську політику своєї діяльності, тому підвищеної уваги вимагають питання організації облікової системи. Зміни системи суспільних відносин і умов функціонування суб'єктів господарювання визначили необхідність серйозної трансформації обліку й облікового інструментарію, у якому принципова роль належить обліковій політиці підприємства як найважливішому елементу забезпечення достовірної, своєчасної, надійної інформації [34].

Завданнями обліку зобов'язань є своєчасне, повне та правильне документальне оформлення й відображення на рахунках синтетичного і аналітичного обліку господарських операцій із виникнення та погашення кредиторської заборгованості, не допускаючи прострочок у платежах й уникаючи штрафних санкцій [35].

Завданнями обліку розрахункових операцій з постачальниками і підрядниками є:

- своєчасне документальне оформлення розрахункових операцій;
- ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків з постачальниками з дотриманням принципів бухгалтерського обліку;
- своєчасне і достовірне відображення розрахункових операцій у податковому обліку;
- своєчасна взаємна звірка розрахунків з кредиторами і дебіторами;
- недопущення нереальної кредиторської та дебіторської заборгованості;

- недопущення порушення строків оплати нерезидентами експортного товару, строків отримання оплаченого імпортного товару, а також строків отримання імпортного товару по бартерним операціям;

- своєчасне і якісне проведення річної інвентаризації розрахунків з постачальниками;

- дотримання умов поставки, передбачених у договорі або контракті купівлі-продажу, в ньому повинна міститися письмова згода сторін про поставку товарів, а також зобов'язання сплатити за нього грошову суму.

Виконання вищевказаних завдань забезпечує комплексність обліку розрахунків з постачальниками, сприяє усесторонньому контролю за ними [36].

Одним із напрямів удосконалення обліку розрахунків з постачальниками, повинна бути вдало обрана облікова політика підприємства щодо обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка має включати методичні, організаційно-управлінські та податкові аспекти.

Облікова політика впливає на підсумкові показники діяльності організації і галузі в цілому, дозволяє формувати достовірну бухгалтерську (фінансову) і управлінську звітність, є важливим інструментом оптимізації податкового навантаження організації [34].

До елементів облікової політики підприємства щодо зобов'язань варто віднести методи оцінки зобов'язань в операціях пов'язаних сторін. Пов'язаними сторонами вважаються: підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб, та особи, які прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність [34]. Недоліком організації обліку розрахункових операцій на підприємстві ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» є відсутність в Наказі про облікову політику положень щодо ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Тому наші рекомендації будуть стосуватись саме цієї ділянки обліку.

Організаційна характеристика підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» наведена у додатку Д.

Перелік пов'язаних сторін визначається підприємством, враховуючи сутність відносин, а не лише юридичну форму відповідно до принципу превалювання економічної суті над юридичною формою.

Відповідно до П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [37] оцінка зобов'язань в операціях пов'язаних сторін може здійснюватися з використанням таких методів: порівнюваної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу; «витрати плюс»; балансової вартості.

За методом порівнюваної неконтрольованої ціни застосовується ціна, яка визначається за ціною на аналогічну готову продукцію (товари, роботи, послуги), що реалізується не пов'язаному з продавцем покупцеві за звичайних умов діяльності [34].

За методом ціни перепродажу застосовується ціна за вирахуванням відповідної націнки.

За методом «витрати плюс» використовується ціна, що складається з собівартості товарів, яку визначає продавець, і відповідної націнки.

За методом балансової вартості оцінка активів здійснюється за балансовою вартістю, що визначається згідно з відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [34].

Розглянемо формування облікової політики стосовно кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на досліджуваному підприємстві. Відповідно до Методичних рекомендацій [38], розкриття методів обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги не є обов'язковим елементом облікової політики підприємства. Це зумовлено тим, що для обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги не існує альтернативних методів. Відповідно до принципу обачності (обережності, консерватизму), підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань. Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за

товари, роботи, послуги здійснюється лише одним методом - за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання. Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як і всі поточні зобов'язання, відображається в балансі за сумою погашення [39].

Разом з тим, методична складова обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги не обмежується її оцінкою на дату визнання. Методична база організації та ведення обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на підприємстві складається також з документування, інвентаризації тощо.

Також важливим елементом організації обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги є відокремлення обліку за функціональними ділянками (фінансовий, управлінський, податковий) та забезпечення належного внутрішнього контролю. І хоча більшість з цих елементів не впливає безпосередньо на величину показників фінансової звітності, вони, на нашу думку, повинні знайти відображення при формуванні облікової політики на підприємстві щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги з метою прийняття управлінських рішень [38].

Підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань. Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги здійснюється лише одним методом – за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання. Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як і всі поточні зобов'язання, відображається в балансі за сумою погашення. До елементів облікової політики підприємства щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги варто віднести і методи оцінки зобов'язань в операціях пов'язаних сторін. Це важливо, виходячи з двох облікових завдань:

обґрунтування суми податкового кредиту з податку на додану вартість, який виникає в наслідок придбання товарів, робіт, послуг;\

обґрунтування величини витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування [42, с. 265].

Вважаємо, що для контролю за своєчасністю оплат відстрочених платежів та ефективного управління зобов'язаннями підприємства, доцільно формувати платіжний календар. Пропонуємо форму цього документу (додаток Е1).

У календарі відображається загальна заборгованість за постачальниками, прострочена заборгованість на початок періоду, заборгованість за вибраний період а також заборгованість за відстроченими платежами, яка має бути погашена на кінцеву дату виконання зобов'язань за договором поставки та умовами відтермінування оплати.

У сучасних умовах ефективні зв'язки підприємства з партнерами залежать від стану організації його документообігу розрахунків з постачальниками і підрядниками. Раціональне документування обліку розрахунків з постачальниками є невід'ємною складовою процесу оперативного та якісного управління підприємством. Якщо на підприємстві не налагоджено документообіг розрахунків з постачальниками і підрядниками, тоді управління взагалі неефективне, оскільки зростає ймовірність штрафних санкцій через несвоєчасність сплати постачальникам рахунків або оприбуткування цінностей, не контролюються дії матеріально відповідальних осіб, що знижує прибуток підприємства [40].

Основними джерелами інформації для обліку розрахункових відносин з постачальниками і підрядниками є первинні документи. Порядок та форми розрахунків між покупцем і постачальником визначаються в господарських договорах або контрактах купівлі-продажу.

Порядок розрахунків з постачальниками на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» визначаються договором, внаслідок виконання якого у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Такий договір є формою реалізації товарно-грошових

відносин в економіці. При укладенні договору виникає юридичне зобов'язання, яке не відображається на рахунках обліку. Таке юридичне зобов'язання відображатиметься в обліку в тому випадку, коли сторони перейдуть до виконання взятих на себе зобов'язань. Для цього доцільно відображати юридичні зобов'язання на позабалансовому рахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» [41, с. 678].

Після того, коли юридичні зобов'язання відповідатимуть критеріям бухгалтерського обліку, їх необхідно виключити з позабалансового рахунку та відобразити на рахунках бухгалтерського обліку. Це сприятиме забезпеченню користувачів достовірною інформацією про заборгованість підприємства.

Надходження основних засобів на досліджуваному підприємстві оформлюється Актом приймання-передачі (ф. № 03–1), в якому вказується первісна вартість об'єкта, коротка технічна характеристика, місце експлуатації. До акту додається технічна документація, яка відноситься до даного об'єкта.

Підставою для оприбуткування виконаних робіт є Акт прийнятих робіт. Оприбуткування кожного об'єкта нематеріальних активів відбувається на основі договорів, що містять інформацію про цей об'єкт. До них обов'язково додаються документи, що підтверджують відповідні права на цей об'єкт.

Основними типовими документами з оприбуткування запасів від вітчизняного постачальника є накладні, товарно-транспортні накладні, залізничні накладні, акти про приймання матеріалів, податкові накладні (де вказується податковий кредит по ПДВ) тощо.

У випадках, коли є розбіжності кількості та якості з даними супровідних документів постачальника, а також для матеріалів, що надійшли без платіжних документів, складають Акт про приймання матеріалів (типова форма № М–7).

Товарно-матеріальні цінності, що доставлені від постачальника залізничним транспортом, оприбутковуються на склад на підставі

Залізничної накладної. Якщо при прийманні вантажу буде встановлено розходження з даними, зазначеними у транспортних документах, або виникнуть питання щодо цілісності вантажу (зірвана або пошкоджена пломба), складають Комерційний акт. Цей акт є основою для подання претензій до залізниці про відшкодування збитків.

Матеріальні цінності, що надійшли від постачальника автомобільним транспортом, оприбутковуються на склад на підставі Товарно-транспортної накладної, одержаної від вантажовідправника. У разі надходження вантажу на склад без документів відділ постачання виписує Наказ складу про прийом вантажу без документів.

Платіжними документами, які використовуються при операціях оплати товару, є Рахунки-фактури, Платіжні доручення, Виписки банків тощо. Залежно від форми розрахунків оформляються такі платіжні документи: Платіжне доручення, Акредитив, Інкасо, Видатковий касовий ордер та інші.

Документування розрахунків між постачальниками та покупцями залежить від терміну оплати та її форм (каса або поточний рахунок) (додаток Е2).

Отже, при купівлі ТМЦ складаються чотири види документів: договір, контракт купівлі-продажу; документи, що засвідчують надходження товару (товарно-транспортна накладна, залізничні накладні, акти про приймання матеріалів тощо); платіжні документи (рахунок-фактура, платіжне доручення, виписка банку тощо); документи, що складаються при виявленні нестач, дефектів (комерційний акт, рекламаційний акт) [43].

Документи, що надаються постачальникам після отримання ТМЦ представлені у додатку Е3.

Таким чином до розпорядчого документа про організацію та ведення бухгалтерського обліку (облікову політику) на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» необхідно включити наступні положення (додатки), які безпосередньо стосуються обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги:

робочий план рахунків з деталізацією управлінських субрахунків рахунку 63 (за видами валюти розрахунків, господарськими сегментами, групами постачальників);

посадові інструкції бухгалтера по веденню розрахункових операцій з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

реєстри аналітичного обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

графік документообігу (зокрема в частині розрахункових операцій кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги);

затверджений документ щодо термінів зберігання господарських договорів та іншої ділової документації з обліку кредиторської заборгованості;

графік проведення інвентаризації та склад ревізійної комісії;

положення про ведення претензійно-позовної роботи;

перелік пов'язаних осіб.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві

Зазвичай на всіх підприємствах, що здійснюють господарську діяльність, дотримуються вимог чинного законодавства щодо організації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками. Як правило, організація синтетичного обліку відповідає вимогам нормативних документів. Але що стосується організації та методики аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками, то можна стверджувати, що на підприємствах практично відсутні такі важливі елементи облікового процесу, як обґрунтовані облікові номенклатури первинного та поточного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками, журнал аналітичного обліку, робочий план рахунків тощо [40].

Наслідком цього є застосування спрощеної та неефективної системи контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками, цілковита

відсутність оперативного та перспективного аналізу їх доцільності, ризикованості та ефективності [1].

Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться на підприємстві ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Рахунок пасивний. По кредиту - заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, роботи, послуги. По дебету – погашення або списання заборгованості.

На зазначеному рахунку відображаються розрахунки з підприємствами, організаціями та особами за отримані товарно-матеріальні цінності, прийняті (виконані) роботи та надані послуги, включаючи надання електроенергії, газу, пари, води тощо, а також послуги з доставки або переробки матеріальних цінностей, розрахункові документи на які не надійшли, тобто виникли невідфактуровані поставки [40].

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками ведеться за кожною юридичною чи фізичною особою, що є постачальником. Аналітичні рахунки об'єднуються в субрахунки [44]:

631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

На субрахунку 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

На субрахунку 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками" ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату [44].

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане

зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду. Відображаються поточні зобов'язання в балансі за сумою погашення [45].

Зобов'язання є однією із складових Балансу і розглядаються як джерела формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств.

Бухгалтерські проведення за операціями розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві, що досліджується, наведено у додатку Ж1.

Отже, всі операції на досліджуваному підприємстві відображаються на рахунку 63 незалежно від того коли здійснювався акцепт виставленого рахунку-фактури. У разі коли була виявлена невідповідність договірних умов або арифметичні помилки виставляється претензія постачальнику. При цьому в бухгалтерському обліку роблять запис: Дт 374 Кт 63 [44].

Поставка матеріальних цінностей від постачальника до пред'явлення розрахункових документів на підставі яких здійснюється оплата називається невідфактурованою поставкою.

За такої поставки, матеріальні цінності оприбутковують за купівельними або обліковими цінами: Дт 20,22 Кт 63.

Матеріальні цінності, що оплачені, але до кінця місяця не надійшли (або знаходяться на відповідальному зберіганні у постачальника) відносять до матеріальних цінностей в дорозі. Такі матеріальні цінності бухгалтерія оприбутковує умовно з метою відображення їх в балансі підприємства у складі виробничих запасів Дт 20,22 Кт 63. У наступному місяці матеріальні цінності відновлюються на рахунок 63 сторнуючим записом з такою ж кореспонденцією. В міру надходження виробничих запасів, які вважаються в дорозі їх оприбутковують в кількості, що фактично надійшла. При погашенні заборгованості постачальників складається проводка: Дт 63 Кт 31,30. В разі закінчення строків позовної давності, кредиторська заборгованість буде віднесена на доходи шляхом змінення зобов'язань [40].

Кореспонденція рахунків з постачальниками з використанням передоплати наведено у додатку Ж2.

Побудова аналітичного обліку розрахунків з постачальниками має забезпечити можливість отримання необхідних даних по: акцептованих та інших розрахункових документів, термін оплати яких не настав; неоплачений в строк розрахункових документах, постачальниках за невідфактурованими поставками; виданих векселях, термін оплати яких не настав; прострочених векселях ;отриманих комерційних кредитах [40].

Наше дослідження практики обліку на підприємстві довело, що ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» ретельно дотримується вимог законодавства у веденні синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Підприємством забезпечуються умови, встановлені договорами та угодами з постачальниками і підрядниками. Бухгалтерією здійснюється своєчасна оплата рахунків постачальників і підрядників, контролюється розмір кредиторської заборгованості, проводиться звірка розрахунків з контрагентами та достовірно відображаються операції з постачальниками та підрядниками на бухгалтерських рахунках.

Для удосконалення системи обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» пропонуємо такі рекомендації.

Для здійснення повного контролю над кредиторською заборгованістю підприємства необхідно вдосконалити аналітичний облік заборгованості. В обліку пропонується ввести аналітичні рахунки до субрахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а саме:

6311 «Заборгованість за товари, роботи і послуги з майбутньою оплатою»;

6312 «Заборгованість за товари, роботи, послуги відстрочена»;

6313 «Прострочена заборгованість за товари, роботи, послуги»;

6321 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками з майбутньою оплатою»;

6322 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, відстрочена»,

6323 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, прострочена».

Саме за допомогою вищевказаних рахунків відстежуються кредиторська заборгованість, терміни її погашення.

Саме тому для усунення фактів виникнення простроченої кредиторської заборгованості, ефективного контролю над своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками) пропонується також удосконалити аналітичний облік розрахунків із ними, що полягає у впровадженні в облікову систему певного аналітичного документа, за допомогою якого будуть відображатися всі операції, які пропонується вести в розрізі кожного постачальника чи підрядника. Такий документ матиме назву «Відомості розрахунків із постачальниками (підрядниками)».

Форма запропонованої відомості будується так, щоб відобразити всі операції, які були здійснені підприємством із конкретним постачальником (підрядником) протягом року (отримання товарно-матеріальних цінностей (послуг) за конкретною поставкою; отримання передплати за конкретну поставку; оплата заборгованості за раніше отриману поставку, ін.).

Ведення цієї відомості дасть змогу спеціалісту, що відповідає за правильність та своєчасність розрахунків із постачальниками та підрядниками, щодня правильно планувати платіжний баланс і здійснювати своєчасне погашення кредиторської заборгованості.

Відомість розрахунків із постачальниками (підрядниками) буде містити інформацію про:

конкретну поставку товарно-матеріальних цінностей (послуг);

умови продажу товарно-матеріальних цінностей (послуг), а саме форму цивільно-правового договору, згідно з яким здійснюється поставка, його номер та дату укладання;

передплату за поставку товарно-матеріальних цінностей (послуг);

фактичну заборгованість за даною поставкою;
заборгованість за попередні поставки;
дату та суму фактичного погашення заборгованості за конкретною поставкою;
залишок несплаченої та наявність простроченої заборгованості певному постачальнику;
інші умови щодо розрахунків із постачальниками (підрядниками).

Дана аналітична відомість розрахунків із постачальниками та підрядниками заповнюється на базі таких первинних документів, як: договір купівлі-продажу; платіжне доручення; акт приймання-передачі; накладна чи рахунок-фактура; авансовий звіт.

Відповідальність за ведення цієї відомості та прийняття рішень щодо розрахунків із постачальниками та підрядниками слід покласти на заступника головного бухгалтера чи найняти окремого бухгалтера, який буде займатися виключно контролем і оформленням даного документа.

Розроблений аналітичний документ доцільно вести протягом року, після чого він закривається та передається до архіву, де строк його збереження становить три роки. Залишки ж переносяться до новоствореного документу наступного звітного періоду.

Структура аналітичного забезпечення управління розрахунками з постачальниками та підрядниками представлено у додатку ЖЗ.

Відповідальним за надання інформації щодо отримання від постачальників (підрядників) товарно-матеріальних цінностей (послуг) для заповнення вищевказаної аналітичної відомості є бухгалтер-матеріаліст. Щоб своєчасно надати первинні документи щодо отримання від постачальників (підрядників) товарно-матеріальних цінностей (послуг), можна розробити допоміжний документ, де буде міститися відповідна інформація, а саме «Журнал надходження товарно-матеріальних цінностей (послуг) від постачальників (підрядників)».

«Журнал надходження товарно-матеріальних цінностей та послуг від постачальників (підрядників)» оптимальніше буде вести у хронологічному

порядку на кожну дату поставки. Цей документ буде містити інформацію щодо:

- дати поставки;
- документу поставки;
- коду постачальника;
- суми поставки та умови продажу.

Оформлений відповідним чином журнал бухгалтер-матеріаліст передає для обробки спеціалісту не пізніше наступного дня, коли цей журнал був створений, спеціалісту, який, своєю чергою, заповнює «Відомість розрахунків із постачальниками (підрядниками)». Після обробки журнали за певний календарний період зшиваються та передаються до архіву, де зберігатимуться протягом трьох років.

Відомості аналітичного обліку підприємства потрібно вести (заповнювати) для окремих субрахунків рахунків 63 і 68 з наступним включенням підсумків таких відомостей у Журнал 3 [46].

Приймання товару за кількістю здійснюється відповідно до Інструкції про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного вжитку за кількістю, затвердженої постановою Державного арбітражного суду при Раді Міністрів СРСР від 15.07.65 р. №П–6, зі змінами та доповненнями, якщо в угодах не передбачено інших умов.

Нестача з вини постачальника відображається на рахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Тут також відображаються розрахунки за претензіями до постачальників за виявленою невідповідністю цін і тарифів, якості, технічних умов передбаченим угодами, а також за пред'явленими постачальникам та визнаними штрафами, пенєю, неустойками.

Введення запропонованих аналітичних документів дасть змогу вдосконалити облік кредиторської заборгованості на підприємстві шляхом забезпечення контролю своєчасності розрахунків за кожною поставкою товарно-матеріальних цінностей, що, своєю чергою, підвищить рівень платіжної дисципліни підприємства.

2.3. Відображення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками у звітності підприємства

Нині в умовах розвитку ринкових відносин відбуваються значні зміни в економічному середовищі. При цьому суттєво підвищується роль фінансової звітності як інформаційного елементу управління підприємством. Така звітність є основним джерелом інформації щодо майнового та фінансового стану суб'єкта господарювання, а також результатів його господарської діяльності. Фінансова звітність відображає всі суттєві зміни в структурі активів, джерел їх утворення (власного та позикового капіталів), результатах господарської діяльності, а також надає зовнішнім і внутрішнім користувачам досить значну інформацію у згрупованому вигляді. Підвищення значення як фінансової звітності, так і бухгалтерського обліку загалом є наслідком розширення кола суб'єктів управління підприємством, які мають право приймати інвестиційні, фінансові та інші господарські рішення базуючись на обліковій інформації. Відповідно до зростання ролі фінансової звітності в управлінні суб'єктом господарювання значно змінюються і вимоги, що ставляться до неї, зокрема, підвищуються вимоги до якості такої звітності, що визначаються правдивістю, змістовністю та оперативністю даних.

Розглядати фінансову звітність слід не тільки з точки зору формування показників та їх використання, але й з урахуванням того, який вона здійснює вплив на управління, яке її місце в загальній структурі всіх видів звітності (податкової, управлінської, статистичної), хто користується її інформацією та яким чином вона подається зовнішнім користувачам. Слід відмітити, що якісна фінансова звітність підвищує впевненість контрагентів суб'єкта господарювання, позиціонує його як надійного партнера та може впливати зі свого боку на форму та зміст потенційних взаємовідносин з постачальниками, покупцями тощо. Н. М. Давиденко вважає, що фінансова звітність за своїм призначенням має сприяти формуванню цивілізованої ринкової фінансової інфраструктури, виконувати функції інструмента

взаємодії суб'єкта господарювання з ринком для того, щоб ринок став ефективним джерелом фінансових ресурсів підприємства [47, с.6]. У свою чергу, Я. В. Шеверя зазначає, що розглядати фінансову звітність у системі інформаційного забезпечення слід як сукупність інформаційних ресурсів, які описують фінансово-господарську діяльність підприємства за допомогою форм та методів, що відповідають якісно-інформаційним характеристикам та принципам формування звітної інформації для аналітичної обробки та є релевантними для прийняття рішень зовнішніми користувачами [48, с.6].

Погоджуємось з М. В. Яцко, що фінансова звітність як джерело інформації не втрачає свого значення, а також еволюціонує, вдосконалюється в міру розвитку суспільства та економіки [49]. Фінансова звітність гармонійно синтезується з основними функціями менеджменту, зокрема плануванням, мотивацією, організацією, контролем. Під час планування інформація з фінансової звітності застосовується для обґрунтування завдань та напрямів діяльності, моделювання планових та формування базових показників роботи підприємства. На стадії організації роботи така звітність здійснює опосередкований вплив на збір первинних даних, процедури й методи їх обробки у системі фінансового обліку. При цьому здійснюється деталізація завдань, визначаються інформаційні вимоги щодо діяльності суб'єкта господарювання. Окрім того, фінансова звітність є засобом стимулювання до напрямів управління підприємством. Вона дозволяє провести оцінку, моніторинг, контроль, аналіз досягнутих результатів підприємства та скоригувати управлінські рішення.

Для відображення інформації про поточні зобов'язання НП(С)БО 1 визначено рядки, що представлені у додатку З1.

Відповідно до П(С)БО, суб'єкти господарювання можуть додавати до форм звітності нові статті. Однак тут є певні обмеження. Можна додавати лише ті статті, перелік яких наведено у додатку 3 до НП(С)БО 1 з обов'язковим збереженням коду рядка, який там вказаний.

Щодо поточних зобов'язань, то підприємство у розділ III Балансу (Звіту про фінансовий стан) може додатково вносити такі статті (додаток З2).

Таким чином, поточні зобов'язання представлені у Балансі (Звіті про фінансовий стан) досить розгорнуто, оскільки на вітчизняних підприємствах мають місце більшість з них. Перевагою цієї нової форми звітності є те, що тепер виділено окремим рядком 1621 заборгованість перед бюджетом з податку на прибуток. Це підвищить інформаційну цінність даної звітності, оскільки її користувачі зможуть за даними Балансу оцінити прибутковість підприємства. Водночас вважаємо, що стаття «Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами» повинна бути основною статтею, а не вписуваною.

Слід відмітити, що на окремих субрахунках синтетичних рахунків 63, 64, 65, 68 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим. Такі показники у Балансі не згортаються, а сальдо синтетичного рахунку визначається розгорнуто за дебетом і кредитом як сума відповідного сальдо на субрахунках.

Погоджуємось з думкою І.Я. Омецінської, що дискусійним є відображення в Балансі забезпечень наступних витрат і платежів. Згідно з раніше діючим П(С)БО 2 «Баланс» їх відображали у розділі II «Забезпечення наступних витрат і платежів». З прийняттям НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» забезпечення перестали існувати як окремий вид зобов'язань і їх у П(С)БО 11 «Зобов'язання» розділили на два типи: один включили у склад поточних зобов'язань (поточні забезпечення), інший – у склад довгострокових зобов'язань (довгострокові зобов'язання).

Водночас у новому Балансі (Звіті про фінансовий стан) забезпечення в назвах розділів II та III винесені за межі відповідно довгострокових та поточних зобов'язань: «Довгострокові зобов'язання і забезпечення», «Поточні зобов'язання і забезпечення».

У Плані рахунків та Інструкції про його застосування забезпечення поміщені в один клас з власним капіталом (клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»), наголошуючи на їх спорідненість. З одного боку, забезпечення мають ознаки зобов'язань: характеризуються часом погашення, їх спричиняють минулі події, мають витратний характер, їх погашення

ймовірно призведе до зменшення ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди. З іншого боку, вони створюються за рахунок власного капіталу та на момент відображення у Балансі відсутня ідентифікація суб'єктів заборгованості, тому вони мають спорідненість з власним капіталом [50, с. 225].

На думку І.Я. Омецінської, забезпечення необхідно перенести до першого розділу пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Власний та прирівняний до нього капітал», оскільки вони являють собою акумулювання власних коштів підприємства, виплата яких може і не відбутися [50, с. 225].

На нашу думку, оскільки в П(С)БО 11 забезпечення не виокремлено окремим видом зобов'язань, а віднесено до складу поточних або довгострокових, то назву розділу III Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання і забезпечення» слід змінити на «Поточні зобов'язання».

З прийняттям НП(С)БО 1 у фінансовій звітності № 1 з'явився новий розділ IV «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття». Це зумовлено прийняттям П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Окрім того, до в Інструкції про застосування Плану рахунків було виділено нові субрахунки: 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»; 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу» [51].

Розділ IV пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) заповнюється на основі кредитового залишку за субрахунком 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу». На нашу думку, оскільки така заборгованість має поточний характер, то немає необхідності її відображати окремим розділом. Тобто зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття слід відображати окремою статтею у розділі III «Поточні зобов'язання і забезпечення».

В свою чергу, Т.І. Тесленко вважає, що необхідно змінити структуру пасиву балансу, розмістивши в ньому статті в порядку зростання строків погашення, що зумовлено наданням пріоритету кредиторам над власниками під час задоволення вимог щодо зобов'язань суб'єкта господарювання. Автор виділила наступні чотири розділи пасиву Балансу: розділ 1 «Поточні зобов'язання»; розділ 2 «Забезпечення наступних витрат і платежів»; розділ 3 «Довгострокові зобов'язання»; розділ 4 «Власний капітал» [52, с. 8] Таким чином, дикусійність відображення в Балансі (Звіті про фінансовий стан) окремих статей та розділів зумовлюють внесення змін до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». З метою ефективного здійснення господарської діяльності суб'єктів господарювання необхідно застосовувати нові прийоми та методи управління та сучасні технічні засоби побудови різносторонніх інформаційних систем. При цьому важливим є впровадження на підприємстві єдиної автоматизованої системи обліку, аналізу та внутрішнього контролю.

На думку В.П. Завгороднього, «сучасна комп'ютеризована система обліку і контролю, яка формується на базі новітніх засобів комп'ютерної техніки та технологій, має забезпечувати: повне і оперативне задоволення інформаційних вимог її користувачів; виконання контрольних і аудиторських завдань з метою отримання необхідної інформації про відхилення; одержання комп'ютерних управлінських рішень щодо необхідності збільшення або зменшення власного капіталу; прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства» [53].

Застосування автоматизованої обробки облікових даних в частині поточних зобов'язань забезпечить: оперативне формування та обробку вихідної інформації щодо такого виду зобов'язань; зменшення технічних помилок та обсягу ручної праці; можливість забезпечення внутрішнього контролю за поточними зобов'язаннями; підвищення ефективності роботи працівників бухгалтерії; вдосконалення процесу ведення обліку; автоматизоване формування показників фінансової звітності.

Примітки до фінансових звітів – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачене відповідними положеннями (стандартами). Тобто примітки забезпечують виконання принципу повного висвітлення. Підприємства складають два види приміток:

1) Пояснювальна записка до фінансової звітності – складається у текстовій формі до квартальної та річної звітності.

2) Ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» – складається у табличній формі, тільки за підсумками року і входить до комплекту форм річної фінансової звітності.

Підприємства, для яких законодавством встановлено обов'язок оприлюднювати річну фінансову звітність, зобов'язані розкрити у Примітках додатково іншу інформацію згідно всіх П (С) БО

щодо забезпечення:

по кожному виду наводиться інформація про цільове призначення, причини невизначеності й очікуваний термін погашення.

щодо зобов'язання:

сума і терміни погашення боргу, який було виключено зі складу поточних зобов'язань відповідно до п. 8 П(С)БО 11 з обґрунтуванням причини цього - перелік і суми боргів, включених до статей Балансу «Інші довгострокові зобов'язання» (р.2 470) і «Інші поточні зобов'язання» (р. 610) - по кожному виду непередбачених зобов'язань: короткий опис і його сума, невизначеність щодо суми або терміну погашення; сума очікуваного погашення зобов'язання іншою стороною.

При складанні фінансової звітності згідно концептуальної основи за МСФЗ за період з 01.01.2023р. по 31.12.2023р. ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» дотримувалося принципів складання фінансової звітності, викладених у МСФЗ, Обліковій політиці та основних принципів, передбачених ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а саме:

методу нарахування (результати операцій та інших подій визнаються, коли вони здійснюються, а не коли отримані або сплачені грошові кошти, і відображаються в фінансовій звітності того періоду, до якого вони відносяться);

безперервності діяльності (фінансова звітність складається на основі припущення, що підприємство є безперервно діючим та залишається діючим в осяжному майбутньому);

зрозумілості;

доречності (суттєвості);

достовірності (правдивість подання, превалювання сутності над формою, нейтральність, повнота);

зіставності;

можливості перевірки, тощо.

Товариство здійснює виключно безперервні оцінки справедливої вартості активів та зобов'язань, тобто такі оцінки, які вимагаються МСФЗ 9 та МСФЗ 13 у Звіті про фінансовий стан на кінець кожного звітного періоду.

Методики оцінювання та вхідні дані, використані для складання оцінок за справедливою вартістю представлені у табл. 2.7.

Отже, для покращення обліку розрахунків з та підрядниками розглянутий метод, який полягає в аналітичному обліку зобов'язань. Після виконання суб'єктами господарювання взятих на себе зобов'язань і за наявності умов відповідно до П(С)БО 11, їх слід відображати на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі.

Це забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про фінансові зобов'язання підприємства і рівень платоспроможності.

Для більш повного відображення фінансового стану підприємства доцільно доповнити Баланс (Звіт про фінансовий стан) інформацією про прострочену кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

Отже, на основі проведеного дослідження можна сформулювати наступні висновки:

1. Причиною виникнення розрахункових операцій з постачальниками є укладення договору, внаслідок якого виникають юридичні зобов'язання. Для відображення цих зобов'язань доцільно використовувати в бухгалтерському обліку позабалансовий рахунок 042 «Непередбачені зобов'язання». Після виконання взятих на себе зобов'язань, необхідно відображати їх на рахунках бухгалтерського обліку.

2. Підприємству необхідно застосовувати в обліку ті методи оцінки, які не будуть запобігти заниженню зобов'язань. Саме тому облік кредиторської заборгованості необхідно здійснювати за вартістю, зафіксованою у первинних документах на дату їх визнання, тобто, за сумою погашення.

3. Для контролю за своєчасністю оплат відстрочених платежів, доцільно формувати платіжний календар, де відображена заборгованість, яка має бути погашена на кінцеву дату виконання зобов'язання по оплатах за договорами поставки та умовами відтермінування оплати.

Усі ці заходи допоможуть слідкувати за розрахунками з постачальниками, у встановлені строки погашати заборгованість, а також достовірно відображати інформацію про кредиторську заборгованість в бухгалтерському обліку.

Висновки до розділу 2

1. Одним із напрямів удосконалення організації обліку розрахунків з постачальниками повинна бути вдало обрана облікова політика підприємства щодо обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Вважаємо, що до розпорядчого документа про організацію та ведення бухгалтерського обліку (облікову політику) на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» необхідно включити наступні положення (додатки), які безпосередньо стосуються обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги:

робочий план рахунків з деталізацією управлінських субрахунків рахунку 63 (за видами валюти розрахунків, господарськими сегментами, групами постачальників);

посадові інструкції бухгалтера по веденню розрахункових операцій з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

реєстри аналітичного обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

графік документообігу (зокрема в частині розрахункових операцій кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги);

затверджений документ щодо термінів зберігання господарських договорів та іншої ділової документації з обліку кредиторської заборгованості;

графік проведення інвентаризації та склад ревізійної комісії;

положення про ведення претензійно-позовної роботи;

перелік пов'язаних осіб.

2. Досліджено, що підприємством забезпечуються умови, встановлені договорами та угодами з постачальниками і підрядниками. Бухгалтерією здійснюється своєчасна оплата рахунків постачальників і підрядників, контролюється розмір кредиторської заборгованості, проводиться звірка розрахунків з контрагентами та достовірно відображаються операції з постачальниками та підрядниками на бухгалтерських рахунках.

Для здійснення повного контролю над кредиторською заборгованістю підприємства необхідно вдосконалити аналітичний облік заборгованості. В обліку пропонується ввести аналітичні рахунки до субрахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а саме: 6311 «Заборгованість за товари, роботи і послуги з майбутньою оплатою»; 6312 «Заборгованість за товари, роботи, послуги відстрочена»; 6313 «Прострочена заборгованість за товари, роботи, послуги»; 6321 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками з майбутньою оплатою»; 6322 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, відстрочена», 6323 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, прострочена».

Саме за допомогою вищевказаних рахунків відстежуються кредиторська заборгованість, терміни її погашення. Нестача з вини постачальника відображається на рахунку 374 «Розрахунки за претензіями».

Тут також відображаються розрахунки за претензіями до постачальників за виявленою невідповідністю цін і тарифів, якості, технічних умов передбаченим угодами, а також за пред'явленими постачальникам та визнаними штрафами, пенею, неустойками. Для контролю за своєчасністю оплат відстрочених платежів, доцільно формувати платіжний календар, де відображена заборгованість, яка має бути погашена на кінцеву дату виконання зобов'язання по оплатах за договорами поставки та умовами відтермінування оплати.

3. Для усунення фактів виникнення простроченої кредиторської заборгованості, ефективного контролю над своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками) пропонується також удосконалити аналітичний облік розрахунків із ними, що полягає у впровадженні в облікову систему аналітичного документа «Відомості розрахунків із постачальниками (підрядниками)» за допомогою якого будуть відображатися всі операції, які пропонується вести в розрізі кожного постачальника чи підрядника. Введення запропонованих аналітичних документів дасть змогу вдосконалити облік кредиторської заборгованості на підприємстві шляхом забезпечення контролю своєчасності розрахунків за кожною поставкою товарно-матеріальних цінностей, що, своєю чергою, підвищить рівень платіжної дисципліни підприємства.

4. При складанні фінансової звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» дотримувалося принципів складання фінансової звітності, викладених у МСФЗ, Обліковій політиці та основних принципів, передбачених ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Товариство здійснює виключно безперервні оцінки справедливої вартості активів та зобов'язань, тобто такі оцінки, які вимагаються МСФЗ 9 та МСФЗ 13 у Звіті про фінансовий стан на кінець кожного звітного періоду. Це забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про фінансові зобов'язання підприємства і рівень платоспроможності. Також відомості про поточні зобов'язання наведені у Примітках до річної фінансової звітності (ф.5).

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКАМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Економічний аналіз розрахунків з постачальниками та кредиторської заборгованості підприємства

Управління розрахунками з постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами на підприємстві повинне розпочинатися з аналізу кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, який варто здійснювати за даними бухгалтерської звітності, а також аналітичного обліку розрахунків із кредиторами за попередні роки. Для забезпечення достовірності інформації доцільно досліджувати не менше трьох попередніх періодів, приділяючи особливу увагу темпам зростання кредиторської заборгованості у найбільш нестабільні роки.

Аналіз потрібно здійснювати в певній послідовності, починаючи з виявлення змін, що відбулися в обсязі та складі кредиторської заборгованості в цілому й за її видами. При цьому необхідно звернути увагу на реальність і характер боргів, час і причини їх виникнення. При проведенні аналізу необхідно також відрізнити допустиму заборгованість (виникає згідно з діючими умовами договору) від невиправданої (виникає внаслідок порушення фінансової дисципліни).

У додатку ІІ1 представлено показники балансу підприємств України за 2018-2023 рр.

Дані додатку ІІ1 свідчать про зростання балансу вітчизняних підприємств за 2018-2023 рр. на 5165775,8 млн. грн., або на 90,4%. В розрізі складових пасиву балансу найбільше зросла за темпами приросту вартість поточних зобов'язань і забезпечень на 3719215,5 тис. грн., або на 138,3%. Значне зростання відбулось зобов'язань, пов'язаних з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду – на 1499,8 млн. грн., або на 81,5%. Довгострокові

зобов'язання і забезпечення збільшилися на 686858,5 млн. грн., або на 64,1%, власний капітал – на 758202 млн. грн., або на 38,9%.

У додатку И2 представлено структуру балансу українських підприємств за 2018-2023 рр. Як бачимо відбуваються негативні структурні зрушення в балансі підприємств, а саме: зменшується частка власного капіталу від 34 до 25% і зростання частки поточних зобов'язань і забезпечень від 47 до 59%. Питома вага довгострокових зобов'язань і забезпечень коливалась від 16-22%. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду на підприємствах відсутні.

У додатку И3 представлено поточні зобов'язання і забезпечення вітчизняних підприємств в динаміці.

Дані таблиці свідчать про значне зростання поточної кредиторської заборгованості на 1821753,2 млн. грн., або на 121%, інших поточних зобов'язань на 1582201,8 млн. грн., або на 206,8%. Дещо зрости короткострокові кредити в банках – на 186188,6 млн. грн., або на 50,1%. За темпами приросту значно збільшилися поточні забезпечення – на 106015,6, або на 699%.

Аналіз поточної кредиторської заборгованості підприємств України в розрізі складових за 2018-2023 рр. представлено у додатку И4.

Дані, представлені у додатку И4, засвідчують про зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1104791,5 млн. грн., або на 99,6%, за розрахунками з бюджетом – на 74662,6 млн. грн., або на 230,3%. Удвічі збільшилась кредиторська заборгованість з оплати праці, майже утричі – інша поточна кредиторська заборгованість.

За результатами дослідження підходів до аналізу кредиторської заборгованості, зокрема, на базі форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», проведемо аналіз кредиторської заборгованості за наведеними етапами на прикладі ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2023 рр. По-перше, розглянемо аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства (додаток И5).

З додатку И5 видно, що в загальному на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» поточні зобов'язання і забезпечення за 2021-2023 рр. зменшились на 29347 тис. грн., або на 24,2%. Саме високе значення показника було зафіксовано у 2022 р. і склало 122584 тис. грн.

В розрізі складових відбулось зменшення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги. За досліджуваний період це зменшення склало 6305 тис. грн., або 94,3%. За розрахунками зі страхування зменшення склало 21 тис. грн., або 5,4%.

Одночасно відбулось зростання окремих показників. Збільшення відбулось переважно за рахунок зростання поточних розрахунків з бюджетом, з оплати праці та інших поточних зобов'язань. Так, відбулось збільшення вартісних показників з розрахунків з бюджетом на 1866 тис. грн., або на 418,4%. За розрахунками з оплати праці збільшились зобов'язання на 205 тис. грн., або 16,0%. Обсяги поточних забезпечень збільшились на 498 тис. грн., або на 27,8%. Інші поточні зобов'язання збільшились на 28792 тис. грн., або на 51,2%.

Проаналізуємо структуру кредиторської заборгованості підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за досліджування період (додаток И6).

Дані додатку И6 свідчать про те, що у структурі поточних зобов'язань і забезпечень у 2021 р. значну частину займають короткострокові кредити у банках. Це 44,9% від загального обсягу поточних зобов'язань. У 2022-2023 рр. кредитів у банку підприємство не брало. Тому у структурі поточних зобов'язань і забезпечень найбільшу частину склали інші поточні зобов'язання. Їх питома вага склала 93-96%.

Питома вага поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги поступово зменшилась до 0,41%, тобто на 5,1 пунктів. Збільшилась частка розрахунків з бюджетом до 2,52%, розрахунків з оплати праці – до 1,61%, поточні забезпечення – до 2,49%.

Відомо, що такі важливі фінансові показники як платоспроможність та ліквідність обчислюються, виходячи з облікових даних про заборгованість за розрахунками та характеризують фінансовий стан кожного окремого

підприємства і держави взагалі, впливають на рівень їхньої інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, загальної рентабельності діяльності.

Аналіз ліквідності підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за відносними показниками наведений у додатку И7.

З додатку И7 видно, що коефіцієнти покриття і абсолютної ліквідності досліджуваного підприємства знаходяться за межами нормативних значень. Це свідчить про його неспроможність покрити свої термінові зобов'язання, зокрема, абсолютно ліквідними активами. Значення коефіцієнту швидкої ліквідності практично в межах норми. Чистий оборотний капітал зменшився на 96628 тис. грн.

Проведемо у додатку И8 оцінку ділової активності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за досліджуваний період.

Стосовно кредиторської заборгованості, то коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості коливався. Якщо у 2022 р. він зменшився порівняно з 2021 р. на 9,21 пункти, то у 2023 р. збільшився на 10,76 пункти. Аналогічна ситуація з терміном погашення кредиторської заборгованості. Якщо у 2021 р. і 2023 р. він становив 11 днів, то у 2022 р. – 16 днів.

Результатом порівняльного аналізу є з'ясування зменшення чи збільшення дебіторської заборгованості; зменшення чи збільшення кредиторської заборгованості. Зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути через погіршення стосунків з клієнтами, а саме – через зменшення кількості покупців продукції. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців. У процесі господарської діяльності частіше кредиторська заборгованість перевищує дебіторську [69].

Отже, аналізуючи стан дебіторської та кредиторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, враховуючи особливості діяльності підприємства та різні ситуації на підприємстві [70].

З додатку И9 видно, що на кінець 2023 р. сталося перевищення дебіторською заборгованості над кредиторської в загальній сумі на 3216 тис. грн.

Аналітична оцінка дебіторської і кредиторської заборгованості за розрахунками (додаток ІІ10) також свідчить про значне перевищення дебіторської над кредиторської заборгованості за розрахунками у 2021 р. у сумі 97623 грн. За роки дослідження цей розрив дещо скоротився і у 2023 р. становив 43492 тис. грн.

У додатку ІІ11 представлено динаміку інших поточних зобов'язань та іншої поточної дебіторської заборгованості ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2023 рр.

З рисунку бачимо значне перевищення весь досліджуваний період поточних зобов'язань підприємства над іншою поточною заборгованістю.

Таким чином, аналіз кредиторської заборгованості, проведений на матеріалах підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» велику частку іншої кредиторської заборгованості в структурі поточних зобов'язань, нестійкий фінансовий стан, уповільнений оборот кредиторської заборгованості (11 днів), що свідчить про необхідність прийняття управлінських рішень щодо вирішення такої ситуації.

Оцінивши кредиторську заборгованість в контексті фінансової стійкості суб'єкта господарювання, можна визначити причини її виникнення та оптимальний механізм її ефективного управління.

Серед основних причин є [71]:

кредиторська заборгованість оцінюється за повною ринковою ціною, тоді як дебіторська – за витратами;

до суми кредиторської заборгованості включено заборгованість перед бюджетом, державними цільовими фондами та з виплати заробітної плати.

На думку Томчука О.Ф., основні завдання управління кредиторською заборгованістю полягають в прискоренні платежів зі сторони клієнтів підприємства, зниженні «поганих» боргів (тобто таких боргів, виплати по яким сумнівні або вже точно не поступлять), в проведенні ефективної політики продаж, недопущенні необґрунтованого росту кредиторської заборгованості, особливо невиключеної в строк, оскільки це приводить до обкладання штрафами, пені, розірвання договірних відносин, загрози

забезпечення безперебійності поставок товарно-матеріальних цінностей і т.д. [71].

Обов'язковою умовою досягнення контрольованості процесу розрахунків з постачальниками і підрядниками є автоматизація їх обліку, яка сприяє підвищенню його аналітичності та оперативності через вдосконаленню інформаційного обміну й посилення вірогідності інформації [72].

Таким чином, в результаті дослідження заходів щодо підвищення ефективності управління кредиторської заборгованості, запропоновано механізм дієвої системи ефективного управління кредиторської заборгованості (додаток И12).

Таким чином, поточні зобов'язання тісно пов'язані та впливають на фінансову стійкість, конкурентоспроможність, автономність суб'єктів господарювання. За даними етапами було проведено аналіз кредиторської заборгованості, який показав нестійкий фінансовий стан підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», неліквідність балансу, велику частку іншої кредиторської заборгованості в структурі поточних зобов'язань, про повільний оборот кредиторської заборгованості (11 днів) досліджуваного підприємства, що свідчить про необхідність прийняття управлінських рішень щодо вирішення такої ситуації. Запропоновано механізм заходів, що сприятимуть створенню дієвої системи ефективного управління кредиторською заборгованістю підприємств.

3.2. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками з використанням інформаційних технологій

Застосування сучасних досягнень у сфері інформаційних технологій для управління бізнесом сприяє забезпеченню своєчасності і повноти інформації про керовані процеси, дає можливість проведення більш глибоко аналізу, моделювання процесів і прогнозування їх розвитку. Бухгалтерський облік є інформаційною базою, на основі якої приймаються найважливіші управлінські рішення керівництвом організації, що є внутрішніми користувачами інформації, і здійснюється оцінка діяльності підприємства зовнішніми користувачами,

такими як державні контролюючі органи, акціонери, інвестори, кредитори та ін. [54].

Розвиток інформаційних технологій у бізнес-управлінні в останні роки йде високими темпами. Сучасний бухгалтер сьогодні вже не може уявити собі процес ведення бухгалтерського обліку без широкого використання засобів автоматизації. Саме тому однією з основних прикладних проблем формування бухгалтерської звітності є процес її автоматизації і сполучення з останніми тенденціями у світі комп'ютерних технологій. Однак сьогодні актуальними продовжують залишатися проблеми автоматизації бухгалтерського обліку.

Важливою проблемою сучасної автоматизації бухгалтерського обліку стає питання забезпечення надійності зберігання даних, тому що інформація стає одним зі стратегічних ресурсів організації та набуває все більшого значення в її діяльності. При цьому має місце низка проблем застосування хмарних методів зберігання даних. Головною з них є проблема забезпечення інформаційної безпеки. Сьогодні не існує спеціальних нормативно-правових актів, а також технологій, які гарантували би стовідсоткову конфіденційність даних. Також актуальними проблемами є питання цілісності даних, оскільки для отримання послуг хмари необхідно забезпечити постійне з'єднання з мережею Інтернет, а у зв'язку з цим можуть виникати проблеми з коректним і своєчасним оновленням інформації в сховищах даних.

Крім цього, незважаючи на зниження витрат, які пов'язані з технічною підтримкою програмного забезпечення, користувач стикається з обмеженнями у використовуваному забезпеченні, і часом у нього відсутня можливість повністю налаштувати його під свої власні цілі. Всі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного ефекту від її впровадження.

Ведення повністю автоматизованого обліку з використанням програмного продукту «BAS: Бухгалтерія» значно прискорить ведення обліку розрахунків із контрагентами.

Універсальні бухгалтерські програми складаються із 1-2 програмних модулів. Стандартний набір функцій дозволяє автоматизувати будь-який розділ бухгалтерського обліку і не розподіляється на окремі ділянки обліку. На відміну від універсальних, прикладні рішення являють собою сукупність

автоматизованих рішень облікових задач, таких як облік основних засобів і нематеріальних активів, облік товарно-матеріальних цінностей, облік розрахунків, а також окремого спеціального модуля для зведення Головної книги та побудови Балансу. Кожне із таких автоматизованих рішень може бути оформлено як окрема автоматизована програма-модуль (АРМ), здатна працювати самостійно та узгоджено з іншими програмами комплексу.

Існування різних форм власності, різних галузей та видів діяльності в агросфері виключає можливість створення єдиної бухгалтерської програми для відображення інформації в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку з використанням набору стандартних первинних документів, відомостей, журналів-ордерів [55, с. 7]. Цим пояснюється виникнення специфічних методів бухгалтерського обліку в умовах електронної обробки облікової інформації, таких як механізми настройки, сервісні засоби та засоби програмування. Зазначені елементи методу не існують окремо. Вони є інструментами, що адаптують традиційні облікові методи до використання інформаційних ресурсів сучасного підприємства за допомогою персональних комп'ютерів. Без них організація автоматизованого обліку неможлива.

Господарські операції з обліку розрахунків є наслідком виконання умов господарських договорів. Першим кроком автоматизації обліку розрахунків в програмі «BAS: Бухгалтерія» є підготовка класифікаторів та наборів даних, які повинні бути сформовані до початку облікових операцій в розділі «Довідники».

Довідник "*Контрагенти*" зберігає інформацію про всіх контрагентів, з якими підприємство здійснює господарську діяльність. Під контрагентом розуміють юридичну або фізичну особу, яка є постачальником, покупцем або замовником послуг підприємства. Доступ до довідника відкривається командами меню "*Довідники*", "*Купівлі*", "*Продажі*". Оскільки контрагентів у підприємства може бути декілька, то рекомендується записи довідника групувати за спільною для контрагентів ознакою, наприклад, група з назвою "*Постачальники*", або "*Покупці*". Довідник не має обмежень на число рівнів вкладеності.

У довідник "*Контрагенти*" включені як юридичні, так і фізичні особи. Контрагентом може бути компанія, що має кілька власних юридичних осіб. В цьому випадку в довідник "*Контрагенти*" заноситься контрагент

(*"Компанія"*), і всі юридичні особи, що входять до складу компанії. Для кожної юридичної особи, у цьому випадку, вказується головний контрагент – *"Компанія"*.

Контрагенти можуть бути згруповані по групах класифікатора довідника, наприклад, *"Постачальники"*, *"Покупці"* і *"Реалізатори"*. Довідник контрагентів має необмежену кількість рівнів вкладеності

Картка контрагента містить його найменування (повне або коротке), яке використовується для друкованих і екранних форм документів, а також реєстраційні відомості (коди ЄДРПОУ, ПН, ДРФО, номер свідоцтва платника ПДВ тощо). Дана інформація згрупована на вкладці *"Загальні"* (додаток К1).

В довіднику фіксується контактна інформація, а саме адреса підприємства, телефон, електронна адреса, а також відомості про співробітників контрагента, з яким можна контактувати в процесі господарської діяльності, зокрема, їх адреси, телефони, посади, електронні адреси тощо (додаток К2). Відомості про контактні особи контрагента зберігаються в довіднику *"Контактні особи"* (команда меню *"Операції"* – *"Довідники"*).

Інформацію про контактні особи контрагента можна переглянути і роздрукувати у вигляді звіту *"Звіт за даними контрагента"* з використанням екранної кнопки *"Звіт"* панелі інструментів діалогового вікна довідника *"Контрагенти"*.

На вкладці *"Рахунки й договори"* (додаток К3) задається список банківських рахунків контрагента, один з яких потрібно вважати основним. Список усіх банківських рахунків зберігається в підпорядкованому довіднику з назвою *"Банківські рахунки"* (команда меню *"Операції"* – *"Довідники"*). На цій же вкладці розміщується інформація про всі договори, що укладені з даним контрагентом від імені організації, яка веде облік в інформаційній базі.

Для здійснення господарських операцій з кожним контрагентом укладаються *"Договори"*. Найменування договору відповідає виду операції. Більшість розрахунків з контрагентом здійснюються в розрізі договорів (додаток К4).

Параметри, зазначені в договорі, практично повністю визначають документообіг операцій по договору, облікові параметри операцій (валюта, нарахування ПДВ, варіант вибору бази оподаткування ПДВ), деталізацію обліку

взаєморозрахунків тощо. Всі договори з контрагентом зберігаються в підпорядкованому довіднику *"Договори контрагентів"* (команда меню *"Операції" – "Довідники"*).

Кількість договорів з одним контрагентом необмежена. При цьому, один й той же контрагент по одному договору може бути постачальником, по іншому – покупцем.

Реквізит *"Організація"* договору заповнюється обов'язково і визначає, від імені якої організації укладено договір з даним контрагентом. У реквізиті *"Для друку"* автоматично копіюється найменування договору для формування друкованих форм документів *"Акт звірки взаєморозрахунків"*, *"Рахунок на оплату постачальнику"*, *"Реалізація товарів і послуг"*, *"Прибутковий касовий ордер"* тощо.

Для кожного договору вказується вид, який може приймати значення: *"З постачальником"*, *"З покупцем"*, *"Бартерний"*, *"З комітентом"*, *"З комісіонером"*, *"Інше"*. Доступність тих чи інших параметрів визначається видом договору, який також впливає на характер господарських операцій і документи, що можуть використовуватись в рамках цього договору.

Валюта договору вибирається з довідника *"Валюти"* (команда меню *"Банк"*). Якщо валюта договору відрізняється від базової, то операції з таким контрагентом відображаються у двох сумах – валютній та гривневій.

Група параметрів *"Ведення взаєморозрахунків"* призначена для визначення деталізації обліку взаєморозрахунків у бухгалтерському і податковому обліку. В бухгалтерському обліку це визначає формування рахунків авансів і заборгованості, а в податковому – визначає момент розрахунку бази оподаткування ПДВ.

Прапорець *"Встановлений строк оплати за договором"* дозволяє встановити термін оплати по договору, який відрізняється від зазначеного в налаштуваннях параметрів обліку. Терміни оплати впливають на формування інформації у звітах *"Прострочена заборгованість покупців"*, *"Прострочена заборгованість постачальників"* (команда меню *"Операції" – "Звіти..."*).

Для одержання звітних даних використовується стандартний звіт «Картка субконто». Якщо попередньо описана операція поділу контрагентів на групи виконана, користувач має змогу одержати більш якісний звіт, задаючи

відповідні параметри [56, с. 412]. Так, наприклад, для одержання інформації щодо стану розрахунків за операціями товарного змісту запит формується так: задається період; заповнюється поле «Вид субконто 1»; із підпорядкованого списку вибирається позиція «Контрагенти»; заповнюється поле «Субконто 1»; із підпорядкованого списку вибирається позиція «Комерційні» - «Товарні»; активізується функція «Відбір проводок по субконто». Команда «Сформувати» виводить на екран результат розрахунку у вигляді «Картки субконто». В режимі «Документи» програмою передбачено реєстрацію договорів. У ньому заповнюються наступні позиції: номер, дата укладання, параметри строку дії («Початок» та «Закінчення»), сума договору, примітка – вводяться з клавіатури вручну; назва контрагента, вид ПДВ, вид валових доходів (витрат) – вибираються автоматично із підпорядкованого довідника. Але, на нашу думку, у реальних умовах господарювання сплата неустойки за простроченим договором не відшкодовує в повній мірі трансакційних витрат підприємства, чиї права було порушено.

Другим недоліком бухгалтерської системи «BAS: Бухгалтерія» є те, що господарський договір визнається правовим документом, а не бухгалтерським, що виключає можливість одержання оперативної інформації щодо стану договірних відносин.

Типова конфігурація «BAS: Бухгалтерія» містить додаткові можливості щодо використання сучасних форм розрахунків, таких як залік зустрічних вимог та бартер. Поряд з тим виключена можливість електронної обробки платіжних інструментів розрахунків, таких як чек та вексель.

У програмі «BAS: Бухгалтерія» облік розрахунків підприємства з його контрагентами (покупцями і постачальниками) ведеться в типовій конфігурації в розрізі так званих документів-замовлень. Документом-замовленням у програмі є перший документ в пов'язаній за змістом послідовності документів, які впливають на стан розрахунків з контрагентом. Приклад такої послідовності має наступний вигляд:

рахунок-фактура – видаткова накладна – банківська виписка (в цьому випадку замовленням є рахунок-фактура);

рахунок-фактура – банківська виписка – видаткова накладна (замовленням також є рахунок-фактура);

договір – прибуткова накладна – банківська виписка (замовленням є договір);

видаткова накладна – банківська виписка (замовленням є видаткова накладна;

вихідний рахунок – банківська виписка – прибуткова накладна (замовленням є вихідний рахунок).

Результатом рішення задачі є вихідна інформація. Існує три способи відображення вихідної інформації:

1. Отримання повно об'ємних і звітних документів на паперовому носії з метою їх використання, архівного зберігання і документальних ревізій. Такі документи оформляються з врахуванням довготривалого зберігання і мають юридичну силу.

2. Складання фрагментарних документів, що відрізняються від них тим, що містять лише вибіркову інформацію, яка в більшості випадків видається за запитом. Фрагменти відомості мають разовий характер використання і не мають юридичної сили.

3. Вихідна інформація відображається на дисплей комп'ютера. Автоматизація відображення вихідної інформації передбачає автоматизовану обробку і відображення вихідної інформації з широким використанням програмно-апаратних засобів [57, с. 56].

Сформувавши оборотно-сальдову відомість, можна побачити і дебетовий і кредитовий оборот, а також сальдо. Оборотно-сальдову відомість по рахунку 63 в аналітичному розрізі формуються в меню: «Звіти» - «Оборотно-сальдова відомість по рахунку») чи коли знаходимося в оборотно-сальдовій відомості. Тоді необхідно підвести курсор «миші» на необхідне нам кінцеве сальдо рахунка 63, і коли він перетвориться в «лупу», двічі клацнути «мишкою». Із запропонованого списку форм виберемо «Відомість по субконто» і сформуємо для всіх субконто.

Відомість «Аналіз субконто» може бути викликана через головне меню - режим «Звіти». Скористатися нею доцільно для аналізу взаєморозрахунків з постачальником. З даної відомості можна також побачити, результати наших взаєморозрахунків (дебіторську чи кредиторську заборгованість). Крім того, для аналізу взаєморозрахунків корисна відомість «Картка субконто», яка відображає

всі господарські операції, зафіксовані на протязі звітнього періоду по вибраному аналітичному об'єкту [58, с. 101].

Таким чином, автоматизація обліку дозволяє значно полегшити роботу бухгалтерії в цілому та кожного бухгалтера окремо. Крім того, у бухгалтерських програмах можна об'єднувати декілька робочих місць на одного виконавця. Бухгалтерські програми у поєднанні з програмами «Клієнт-Банк» дозволяють значно прискорити процес документообороту, а значить і процес проведення розрахунків. Автоматизація обліку дозволяє значно скоротити обсяг роботи та навантаження на працівників, об'єднати декілька робочих місць, а отже скоротити штат бухгалтерії.

Отже, впровадження бухгалтерських програм вимагає не тільки великих витрат часу, але і великою мірою зачіпає фінансові аспекти діяльності. Необхідно відзначити, що найважливішим етапом автоматизованих програм є повне дослідження діяльності підприємства. Керівному персоналу слід пам'ятати, що простіше працювати за наявності інформаційної системи не стане. Навпаки, підвищується конкурентоспроможність підприємства, рентабельність його продукції, а також повинні збільшуватися найважливіші показники діяльності підприємства, такі як прибуток і ефективність.

Тому співробітникам у галузі управління потрібно правильно реагувати на майбутні вимірювання і приймати відповідні управлінські рішення для подальшого покращення діяльності підприємства. Під час удосконалення бухгалтерського обліку велика увага приділяється оперативності й аналітичності. Відповідно, необхідно впорядкувати, уніфікувати і стандартизувати процес документування з урахуванням вимог автоматизованої обробки даних [59]. Ще одна важлива проблема впровадження бухгалтерських програм на сучасних підприємствах виникає через постійні зміни законодавства. Щоб усунути цю проблему, розробнику слід підлаштовувати свій програмний продукт під відповідні зміни. Як правило, автоматизація відбувається за допомогою залучення фахівців ззовні, отже, підприємство у подальшому потребуватиме консультацій та оновлення програмного продукту.

Висновки до розділу 3

1. Проведений аналіз сучасних підходів до аналізу кредиторської заборгованості дозволив визначити послідовність етапів її проведення: оцінювання величини, структури та динаміки кредиторської заборгованості за видами з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу; дослідження структури кредиторської заборгованості за строками утворення з метою з'ясування стану платіжної дисципліни; комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за системою відносних показників; порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості.

2. Аналіз балансу українських підприємств за останніх п'ять років виявив значне зростання поточної кредиторської заборгованості на 121%, інших поточних зобов'язань на 206,8%. Дещо зрости короткострокові кредити в банках – на 50,1%. За темпами росту значно збільшились поточні забезпечення. В розрізі складових поточної кредиторської заборгованості відмічено зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 99,6%, за розрахунками з бюджетом – на 230,3%. Удвічі збільшилась кредиторська заборгованість з оплати праці, майже утричі – інша поточна кредиторська заборгованість.

3. Для ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» характерна така ситуація: поточні зобов'язання і забезпечення за 2021-2023 рр. зменшились на 24,2%. Саме високе значення показника було зафіксовано у 2022 р. Відбулось зменшення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги на 94,3%. Найбільшу частину в поточній кредиторській заборгованості склали інші поточні зобов'язання з питомою вагою 93-96%. Питома вага поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги поступово зменшилась до 0,41%. Збільшилась частка розрахунків з бюджетом до 2,52%, розрахунків з оплати праці – до 1,61%, поточні забезпечення – до 2,49%.

Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» виявив нестійкий фінансовий стан, уповільнений оборот кредиторської заборгованості (11 днів), що свідчить про необхідність прийняття управлінських рішень щодо вирішення такої ситуації.

4. Важливою проблемою сучасної автоматизації бухгалтерського обліку стає питання забезпечення надійності та цілісності зберігання даних, тому що інформація стає одним зі стратегічних ресурсів організації та набуває все більшого значення в її діяльності. Сьогодні не існує спеціальних нормативно-правових актів, а також технологій, які гарантували би стовідсоткову конфіденційність даних. Крім цього, незважаючи на зниження витрат, які пов'язані з технічною підтримкою програмного забезпечення, користувач стикається з обмеженнями у використовуваному забезпеченні, і часом у нього відсутня можливість повністю налаштувати його під свої власні цілі. Всі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного ефекту від її впровадження.

Програма «BAS: Бухгалтерія» забезпечує комплексну автоматизацію обліку розрахункових операцій з контрагентами, має високий рівень захисту даних, тому може бути рекомендована для використання на підприємстві. Проте, незважаючи на зниження витрат, які пов'язані з технічною підтримкою програмного забезпечення системи, користувач стикається з обмеженнями у використовуваному забезпеченні, і часом у нього відсутня можливість повністю налаштувати його під свої власні цілі. Всі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного ефекту від її впровадження.

ВИСНОВКИ

Проведено дослідження обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства на прикладі ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», м. Чернівці за період 2021-2023 рр. В результаті проведеного дослідження прийшли до наступних висновків.

1. Розрахунки з постачальниками та підрядниками здійснюється після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг або одночасно з ними з згодою організації або по її дорученню, або по передоплати. Розрахунки з постачальниками та підрядниками відносяться до поточних зобов'язань підприємств. На нашу думку, кредиторська заборгованість – це фінансова угода між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для товарно-грошового обігу, а інша – зобов'язується повернути грошовий борг у вказаний термін. Ефективне управління на підприємстві кредиторською заборгованістю дасть змогу не лише оптимізувати фінансовий стан, а й забезпечить високі темпи виробництва та конкурентоспроможності.

2. В сучасних умовах в Україні здійснюється адаптація національної системи обліку та звітності до міжнародних стандартів. Це нерозривне пов'язано з удосконаленням системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік поточних зобов'язань підприємства.

Визначення, класифікація, порядок відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості регулюються МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти – визнання та оцінка». До кредиторської заборгованості також застосовується МСФЗ (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи». Інформація у фінансовій звітності про дебіторську та кредиторську заборгованість викладається в МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти – розкриття та подання інформації». Згідно українського законодавства, бухгалтерський облік кредиторської заборгованості регламентується П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Якщо у питанні визнання зобов'язань П(С)БО та МСФЗ узгоджені (оцінка їх може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення

економічних вигід внаслідок погашення існуючої заборгованості), то щодо оцінки зобов'язань існує ряд відмінностей. Так, за П(С)БО 11 поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення. Згідно з МСБО 13 окремі види зобов'язань можуть оцінюватись із застосуванням попередніх оцінок. Що ж стосується питання списання заборгованості з балансу, то і за П(С)БО, і за МСБО однаково визначається момент списання заборгованості з балансу: коли воно погашене, анульоване або строк його дії пройшов

3. Підприємство ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» займається переробкою олійного насіння, виробництвом нерафінованих та рафінованих рослинних олій та виробництвом паливних гранул. Річна потужність з переробки – до 180 тис. тонн насіння соняшнику. Підприємство працює на давальницькій сировині, тому власної продукції та експорту немає. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу 464 (осіб). У 2023 р. проведено капітальний ремонт обладнання та оновлення основних фондів: введено нові об'єкти вартістю 2.684 тис. грн.; відремонтовано, модернізовано на 20.650 тис. грн.; виведено з експлуатації об'єктів на суму – 1.554 тис. грн.. Чистий фінансовий результат на підприємстві у 2022-2023 рр. – це збиток у сумі 37322 та 58416 тис. грн. відповідно. ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» має нестійкий фінансовий стан, що характеризується порушенням його поточної платоспроможності, виникненням необхідності залучення додаткових позикових джерел фінансування запасів. При цьому наше підприємство має можливість у найближчому майбутньому оновити свою платоспроможність.

4. Одним із напрямів удосконалення організації обліку розрахунків з постачальниками повинна бути вдало обрана облікова політика підприємства щодо обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Вважаємо, що до розпорядчого документа про організацію та ведення бухгалтерського обліку (облікову політику) на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» необхідно включити наступні положення (додатки), які безпосередньо стосуються обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги: робочий план рахунків з деталізацією управлінських субрахунків рахунку 63 (за видами валюти розрахунків, господарськими

сегментами, групами постачальників); посадові інструкції бухгалтера по веденню розрахункових операцій з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги; регістри аналітичного обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги; графік документообігу (зокрема в частині розрахункових операцій кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги); затверджений документ щодо термінів зберігання господарських договорів та іншої ділової документації з обліку кредиторської заборгованості; графік проведення інвентаризації та склад ревізійної комісії; положення про ведення претензійно-позовної роботи; перелік пов'язаних осіб.

5. Досліджено, що підприємством забезпечуються умови, встановлені договорами та угодами з постачальниками і підрядниками. Бухгалтерією здійснюється своєчасна оплата рахунків постачальників і підрядників, контролюється розмір кредиторської заборгованості, проводиться звірка розрахунків з контрагентами та достовірно відображаються операції з постачальниками та підрядниками на бухгалтерських рахунках.

Для здійснення повного контролю над кредиторською заборгованістю підприємства необхідно вдосконалити аналітичний облік заборгованості. В обліку пропонується ввести аналітичні рахунки до субрахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а саме: 6311 «Заборгованість за товари, роботи і послуги з майбутньою оплатою»; 6312 «Заборгованість за товари, роботи, послуги відстрочена»; 6313 «Прострочена заборгованість за товари, роботи, послуги»; 6321 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками з майбутньою оплатою»; 6322 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, відстрочена»; 6323 «Заборгованість за товари, роботи, послуги з іноземними постачальниками, прострочена».

Саме за допомогою вищевказаних рахунків відстежуються кредиторська заборгованість, терміни її погашення. Нестача з вини постачальника відображається на рахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Тут також відображаються розрахунки за претензіями до постачальників за виявленою невідповідністю цін і тарифів, якості, технічних умов

передбаченим угодами, а також за пред'явленими постачальникам та визнаними штрафами, пенею, неустойками. Для контролю за своєчасністю оплат відстрочених платежів, доцільно формувати платіжний календар, де відображена заборгованість, яка має бути погашена на кінцеву дату виконання зобов'язання по оплатах за договорами поставки та умовами відтермінування оплати.

6. Для усунення фактів виникнення простроченої кредиторської заборгованості, ефективного контролю над своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками) пропонується також удосконалити аналітичний облік розрахунків із ними, що полягає у впровадженні в облікову систему аналітичного документа «Відомості розрахунків із постачальниками (підрядниками)» за допомогою якого будуть відображатися всі операції, які пропонується вести в розрізі кожного постачальника чи підрядника. Введення запропонованих аналітичних документів дасть змогу вдосконалити облік кредиторської заборгованості на підприємстві шляхом забезпечення контролю своєчасності розрахунків за кожною поставкою товарно-матеріальних цінностей, що, своєю чергою, підвищить рівень платіжної дисципліни підприємства.

7. При складанні фінансової звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» дотримувалося принципів складання фінансової звітності, викладених у МСФЗ, Обліковій політиці та основних принципів, передбачених ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Товариство здійснює виключно безперервні оцінки справедливої вартості активів та зобов'язань, тобто такі оцінки, які вимагаються МСФЗ 9 та МСФЗ 13 у Звіті про фінансовий стан на кінець кожного звітного періоду. Це забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про фінансові зобов'язання підприємства і рівень платоспроможності. Також відомості про поточні зобов'язання наведені у Примітках до річної фінансової звітності (ф.5).

Для більш повного відображення фінансового стану підприємства доцільно доповнити Баланс (Звіт про фінансовий стан) інформацією про прострочену кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги.

8. Проведений аналіз сучасних підходів до аналізу кредиторської заборгованості дозволив визначити послідовність етапів її проведення: оцінювання величини, структури та динаміки кредиторської заборгованості за видами з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу; дослідження структури кредиторської заборгованості за строками утворення з метою з'ясування стану платіжної дисципліни; комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за системою відносних показників; порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості.

9. Аналіз балансу українських підприємств за останніх п'ять років виявив значне зростання поточної кредиторської заборгованості на 121%, інших поточних зобов'язань на 206,8%. Дещо зрости короткострокові кредити в банках – на 50,1%. За темпами росту значно збільшились поточні забезпечення. В розрізі складових поточної кредиторської заборгованості відмічено зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 99,6%, за розрахунками з бюджетом – на 230,3%. Удвічі збільшилась кредиторська заборгованість з оплати праці, майже утричі – інша поточна кредиторська заборгованість.

10. Для ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» характерна така ситуація: поточні зобов'язання і забезпечення за 2021-2023 рр. зменшились на 24,2%. Саме високе значення показника було зафіксовано у 2022 р. Відбулось зменшення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги на 94,3%. Найбільшу частину в поточній кредиторській заборгованості склали інші поточні зобов'язання з питомою вагою 93-96%. Питома вага поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги поступово зменшилась до 0,41%. Збільшилась частка розрахунків з бюджетом до 2,52%, розрахунків з оплати праці – до 1,61%, поточні забезпечення – до 2,49%.

Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» виявив нестійкий фінансовий стан, уповільнений оборот кредиторської заборгованості (11 днів), що свідчить про необхідність прийняття управлінських рішень щодо вирішення такої ситуації.

11. Важливою проблемою сучасної автоматизації бухгалтерського обліку стає питання забезпечення надійності та цілісності зберігання даних, тому що інформація стає одним зі стратегічних ресурсів організації та набуває все більшого значення в її діяльності. Сьогодні не існує спеціальних нормативно-правових актів, а також технологій, які гарантували би стовідсоткову конфіденційність даних. Крім цього, незважаючи на зниження витрат, які пов'язані з технічною підтримкою програмного забезпечення, користувач стикається з обмеженнями у використовуваному забезпеченні, і часом у нього відсутня можливість повністю налаштувати його під свої власні цілі. Всі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного ефекту від її впровадження.

Програма «BAS: Бухгалтерія» забезпечує комплексну автоматизацію обліку розрахункових операцій з контрагентами, має високий рівень захисту даних, тому може бути рекомендована для використання на підприємстві. Проте, незважаючи на зниження витрат, які пов'язані з технічною підтримкою програмного забезпечення системи, користувач стикається з обмеженнями у використовуваному забезпеченні, і часом у нього відсутня можливість повністю налаштувати його під свої власні цілі. Всі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку та відсутності економічного ефекту від її впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. Житомир: ПП Рута, 2013. 726 с.
2. Корольов В. В. Поняття та склад договірних відносин аграрних суб'єктів: теоретичний аспект. Юриспруденція: теорія і практика. 2017. № 11. С. 15-21.
3. Кондратюк Д. М. Оптимальний постачальник як чинник конкурентоспроможності підприємства. Економіка. Управління. Інновації . 2014. № 1. С. 15-27.
4. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України № 73 від 07 лют. 2013 р. Верховна Рада України. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Сук Л. Облік розрахунків за претензіями та за іншими операціями. Бухгалтерія в сільському господарстві. 2020. № 24. С. 40-44.
6. Беккер Т.В. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками. Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку науково- практична заочна конференція Київ: 2022. Том 1 С. 8-9 .
7. Матюха ВТ., Мисака Г.В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2018. №1(2). С. 930-932.
8. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». Актуальні проблеми економіки. 2022. № 2. С. 286-290.
9. Мягких І.М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України 11 Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталий розвиток економіки. 2023. № 4 (21). С. 255-262.
10. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. 2016. Т. 18, вип. 2. С. 160-164.

11. Бутинець Ф.Ф., Борецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Житомир: Рута, 2023. 544 с.
12. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання. 256 с.
13. Бабаєв Ю.А., Комісарова І.П., Бородин В.А. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: ЮНІТІ-ДАНА, 2015. 527 с.
14. Гетьман В. Г. Фінансовий облік: підручник. Київ : Фінанси і статистика, 2015. 816 с.
15. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: підручник. Київ: Знання, 2018. 679 с.
16. Іванілов О.С. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 728 с.
17. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання) / В.П. Шило та ін. Київ: Професіонал, 2016. 288 с.
18. Облік 2020: бухгалтерський та податковий облік. Т.1. Київ : Статус, 2020. 552 с.
19. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 566 с.
20. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. 6-те вид. Київ : А.С.К., 2021. 784 с.
21. Чебанова Н.В., Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік. Київ: Академія, 2022. 672 с.
22. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-ІУ (зі змінами і доповненнями). URL: <http://www.rada.gov.ua>. 7.
23. Кодекс Цивільного захисту України за станом на 02.10.2018 р. Верховна Рада України. Київ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15> (дата звернення: 04.09.2024).
24. Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №37. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/MCBO%2037.pdf> (дата звернення: 04.09.2024).

25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 «Консолідована фінансова звітність» від 30.07.1999 р. № 176. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
26. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-хії (зі змінами і доповненнями). URL: <http://www.rada.gov.ua>.
27. Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2010 р. № 929009. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
28. Ізмайлова Н.В. Стан та тенденції дебіторської та кредиторської заборгованості: макроекономічний аспект. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 4. С. 12-17.
29. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності» від 01.01.2012 № 929_004. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_004.
30. Пшж Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. Вісник СевНТУ. Серія «Економіка і фінанси». 2015. № 122. С. 91-96.
31. Стригуль Л.С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання. Електронне наукове фахове видання. Серія «Глобальні та національні проблеми економіки». Миколаївський національний університет ім. О. Сухомлинського. Миколаїв. 2016. Вип. 10. С. 516-520.
32. Гогой І.Д. Аналіз і оцінка фінансового стану підприємства. URL : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
33. Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2019. Вип. 19.10. С. 248-253.
34. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2020. 260 с.

35. Коваленко А. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посіб. Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2013. 528 с.
36. Безкоровайна Л. В. Особливості бухгалтерського обліку дебіторської і кредиторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. Ефективна економіка. 2016. № 17. С. 156-169.
37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303. URL: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
38. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року №635.
39. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20.
40. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник. Київ: КНЕУ, 2021. 328 с.
41. Владика О.Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. «Молодий вчений». 2016. № 12.1 (40) С. 677-680.
42. Мушинський В. В. Внутрішньогосподарський контроль забезпечення виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни: методичний підхід. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. № 1 (22). С. 263-279.
43. Коблянська О. І. Фінансовий облік : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2017. 320 с.
44. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291.
45. Петрук О.М. Бухгалтерський облік договірних зобов'язань і прав: навч. пос. О. М. Петрук Житомир: ЖІТІ, 2019. 186 с.

46. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку від 29 грудня 2000 р. № 356. Міністерство Фінансів України. URL: <http://www.uazakon.com/big/text574/pgl.htm>.
47. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент: підручник Київ: ТОВ «Задуга», 2022. 516 с.
48. Шеверя Я.В. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук. ЖДТУ. Житомир, 2021. 20 с.
49. Яцко М.В. Значення фінансової звітності суб'єктів господарювання в активізації зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/20_Yazko.htm
50. Омецінська І .Я. Порядок розкриття інформації про зобов'язання у балансі. Економічний аналіз: зб. наук, праць. 2023. Вип. 14. С. 221-227.
51. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.
52. Тесленко Т.І. Облік і аналіз поточних зобов'язань: навч. посіб. Київ: Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, 2019. 20 с.
53. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту. підручник. Київ: А.С.К., 2018. 768 с.
54. Слободняк І.А., Піскунов І.В. Актуальні проблеми автоматизації бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік в бюджетних і некомерційних організаціях. 2024. № 7. С. 29-34.
55. Голов С.Ф. МСФЗ у Законі. Бухгалтерський облік і аудит. 2021. № 9. С.3-9
56. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. для вищої школи. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 688 с
57. Блакита Г.В. Бухгалтерський облік: практикум.. Київ: ЦУЛ, 2020. 152 с

58. Кулинич М.Б. Особливості інформаційного забезпечення системи управління витратами підприємства. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2020. № 4. С. 98-103.
59. Сусіденко В.Т. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 224 с.
60. Державна служба статистики України. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2017 року. Київ, 2017. URL:http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/йп/оакШуи/оаеб/оаеб_и/оа_еб_3_17_u.htm.
61. Державна служба статистики України. Поточні зобов'язання і забезпечення підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2017 року: Київ, 2017. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/oregaiA2013/Гт/рг_еб/рг_еб_и/рг_есі_3_17_u.htm.
62. Плаксієнко В.Я. Особливості облікового відображення розрахунків з постачальниками на підприємстві. URL: http://www.rusnauka.eom/l1_KPE_2014/Есопотіс8/7_166187.doc.htm.
63. Мягих І.М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталий розвиток економіки. 2023. № 4 (21). С. 255-262.
64. Булат Г.В., Булка І.В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації. Молодий вчений. 2024. №7(10). С. 56-58.
65. Гарасим П.М. Структурна динаміка зобов'язань підприємства як класична обліково-аналітична парадигма. Економічні науки. Сер. Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 102- 110.
66. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Економіка та фінанси підприємства/ URL:https://pidruchniki.com/1122121364762/екопотіка/§огI2опlаlпіу_0*епбоуіу_апаI2

67. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С. З. Гжицького. 2016. Т. 18, Вип. 2. С. 160-164.
68. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. част. І. Полтава : РВВ ПДАА, 2024. 358 с.
69. Кручак Л.В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Економічний аналіз: зб. наук, праць Тернопільський національний економічний університет, 2016. С. 93- 98.
70. Матюха В.І. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2018. №1(2). С. 930-932.
71. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. 2016. Т. 18, вип. 2. С. 160-164.
72. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Житомир: Рута, 2013. 544 с.
73. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність №2258- VIII від 21.11.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
74. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL : www.apu.com.ua/files/temp/Ukr-block_Tl-2010.pdf.
75. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений №1(53) січень 2018 р. С. 1022-1025.
76. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту: підручник. Київ: Каравела, 2022. 544 с.